

Brezilya Dersleri;

Siyasetten Sonra Teknoloji Politikasında da Latin Rüzgarı mı?

Dr. Baha Kuban

Temmuz 2006

Latin Amerika ülkelerinin ticaret örgütü olan MERCOSUR Mayıs 2006'da toplandığında 10 ülkenin bakanları ve hükümetleri bilim, teknoloji ve yenilik (inovasyon) alanında ortak bir strateji belirlemeye karar verdiler ve ekonomik gelişmenin motorunun teknolojik yenilik olduğunu yeniden vurguladılar. Temel sorun, Latin Amerika'da üniversitelerin ve araştırma kurumlarının bilimsel/teknolojik bilgi üretiminin ekonomik kalkınmaya katkısının olmadığı olarak ortaya konulurken bu sorunun aşılması için daha geniş ekonomik alanlar yaratmanın çekiciliği tartışıldı.

Bu arada Brezilya'nın 2004 yılının sonunda kendi parlamentosundan geçirdiği ve Latin Amerika'da bir ilk olan ve Devlet Başkanı Luiz Inacio 'Lula' da Silva'nın imzasıyla 2005 başında yürürlüğe giren Yenilik (İnovasyon) Kanunu birçok açıdan bazı yenilikler içeriyor.

Birincisi, bilim ve teknoloji konuları genellikle elit bir kamuoyunun etkinliği olarak görülmekte iken Brezilya hükümeti yeni yasa için ayrıntılı bir kamusal katkı süreci tasarlamış. Yani karar süreçlerine halkın ya da halkın geniş kesimlerini temsil eden örgütlerin katılımına önem vermiş, son taslağın hazırlanması öncesinde yaygın internet mobilizasyonu sağlamış. Son taslak da geniş katılımlı halka açık toplantılarla şekillenmiş (Kaynak: Science and Development Network).

Kanunun üç ayağı bulunuyor:

1. Üniversiteler, özel sektör ve araştırma kurumları arasında işbirliklerini teşvik etmek
2. Üniversite ve araştırma kurumlarının bilimsel bilgi üretimini yenilik ucuna daha çok yaklaştırmak
3. Özel sektörde teknolojik yenilik üretimini teşvik etmek

Brezilya için en önemli yeniliklerden biri kamu ve özel sektör arasında araştırma altyapısını paylaşmayı öngören düzenlemeler. Diğerleri başka ülkelerde ve Türkiye'de de kullanılan özel sektör teşvik araçları. Yalnız burada oranlar dikkat çekici olabiliyor, örneğin bir şirket araştırmaya ayırdığı iş gücünü %5 artırırsa araştırmacıların ücretlerinin %80'i vergiden muaf oluyor. Ek olarak, yüksek lisans ve doktora yapan araştırmacıların ücretlerinin bir kısmını fonlardan karşılamak mümkün oluyor.

Brezilya Bilim ve Teknoloji Bakanı Sergio Rezende Kanunun etkisinin ancak orta vadede görülebileceğini belirtti. (Yeni kanunun metni ektedir [Ek 1], Portekizce.)

Yenilik Kanunu'nun yanı sıra Brezilya'da odaklı teknik-ekonomik alanlara yönelik yoğunlaşma artan bir hızla sürüyor. Brezilya ekonomisi çeşitli yapısal zaafalarına rağmen son derece dinamik özelliklere sahip. Ülkenin tarihinde ekonomik sektörlerle yönelik seçici devlet müdahalelerinin çok başarılı olmuş örnekleri olması bu son açıklamaları daha gerçekçi kılıyor. Brezilya ulaştırma sektöründe petrolden önemli ölçüde bağımsızlığın dünyadaki yegane örneği; ulaştırmada kullanılan yakıtın %50'ye yakını şeker kamışı üretiminden türetilen etanolden sağlanıyor. Brezilya bu modeli küresel ölçekte yaymak ve tüm dünyanın en ucuz ulaştırma yakıtını üretmek için yüz milyar dolarlarla ölçülen devasa programlar planlıyor.

En son açıklanan alanlar ve yatırım miktarları ise özetle şöyle:

Hükümet, özel sektör ve üniversitelerden oluşan "Biyoteknolojide rekabet için Brezilya Forumu", bu alanda uluslararası ticaretten daha çok pay almak, sektörde istihdamı, teknoloji kullanımını artırmak için 3 milyar ABD\$ harcama kararı almış bulunuyor. Bu yılın sonundan önce Devlet Başkanı'na sunulacak olan program Brezilya'yı 10 yıl içinde bu sektörde lider ülkelerden biri konumuna getirmeyi hedefliyor. Bu miktarın 530 milyon ABD\$ kadarı sağlık ilişkili konulara ayrılmış. Bu konudaki rapor eklenmiştir ("Forum de Competividade Biotecnologia" [Ek 2]; tabii ki yine Portekizce maalesef!)

Yakıt teknolojilerinde en ilginç uygulamaları hayata geçirmiş olan Brezilya, şeker kamışından alkol elde etme verimliliğini daha da artıracak selülozik dönüşüm tekniklerini geliştirmeye yaklaşık 70 milyon ABD\$'lık bir fon ayırıyor.

Bunlara ek olarak Brezilya hükümeti araştırma-geliştirmeye ayrılmış ancak dondurulmuş olan 200 milyon ABD\$'lık bir fonu da bu yıl serbest bırakmaya karar verdi.